

1. Eerste Kamer stemt in met Participatiewet in balans

Op 30 september jl. heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Participatiewet in balans aangenomen. Een kroon op het werk van een traject dat in 2021 is gestart. De staatssecretaris en de ambtenaren van SZW willen alle partijen die een bijdrage hebben geleverd van harte bedanken voor de samenwerking en alle inzet! SZW kijkt er naar uit om samen met de VNG, Divosa en SAM gemeenten zo goed mogelijk te ondersteunen bij de implementatie van de wet.

In deze speciale editie vinden gemeenten meer informatie over wat er wanneer op hen afkomt en welke ondersteuning beschikbaar is voor de implementatie.

2. Inwerkingtreding van de wet

Zoals vermeld in het gemeentenieuws van juli 2025 treedt de wet gefaseerd in werking.

Deze fasering bestaat uit drie fasen. Gemeenten krijgen hierdoor voldoende tijd om zichzelf voor te bereiden. Sinds de plaatsing van het bericht in het gemeentenieuws van juli 2025 heeft één aanpassing plaatsgevonden: het is niet mogelijk om in 2026 voor uit te lopen op de invoering van het bufferbudget. Dit levert financiële risico's op voor inwoners, omdat bij het vooruitlopen op de definitieve inwerkingtreding per 1 januari 2027 de eindheffing niet geregeld kan worden. Hieronder staat een overzicht van de definitieve inwerkingtredingsdata van de wet.

In **fase 1** zitten de wijzigingen die per **1 januari 2026** ingevoerd worden. De volgende wijzigingen zijn onderdeel van fase 1:

- Kleine aanpassing onweerlegbaar rechtsvermoeden (gezamenlijke huishouding);
- Vierwekenzoektermijn jongeren tot 27 jaar;
- Harmonisatie aanvullende bijstand jongeren;
- Giften en kostenbesparende maatregelen;
- Vermogen;
- Bijstand met terugwerkende kracht
- Versoepelen en vereenvoudigen aanvraagprocedure:
 - o Onmiddellijk indienen aanvraag (zodra een inwoner een melding maakt, is het meteen mogelijk om een bijstandsuitkering aan te vragen);
 - o Gelijktelling aanvraag bijstand, Bbz, IOAW of IOAZ;
 - o Mogelijkheid tot een verkorte aanvraagprocedure.
- Vaststellen van de identiteit op basis van het EU-rijbewijs en/of DigiD;
- Bevoorschottingspercentage in lijn met beslagvrije voet;
- Ruimte voor mantelzorg;
- Aanpassen toegangseis IOAZ.

Onder fase 1 vallen ook een aantal wijzigingen die geen directe gevolgen hebben voor gemeenten:

- Verbreden experimenteerartikel (bepaling voor het ministerie van SZW. Om hier gebruik van te maken is een AMvB nodig. Indien dit aan de orde is, zal dit met gemeenten worden besproken);
- Tussentijdse evaluatie binnen 3 jaar (opdracht voor het ministerie – staat niet in het schema);

- Uniform betaalmoment (enkel de bepaling om bij AMvB een uniform betaalmoment te regelen wordt in de wet geïntroduceerd. Indien dit daadwerkelijk nader geregeld zal gaan worden, worden gemeenten hierbij betrokken - staat niet in het schema).

Fase 2 is het **gedoogjaar**. De wijzigingen in het gedoogjaar treden in werking per 1 januari 2027, maar worden in 2026 formeel gedoogd door SZW. Dit betekent dat gemeenten de mogelijkheid hebben om vooruit te lopen op deze wijzigingen en/of de nodige voorbereidingen kunnen treffen. De onderdelen rondom maatschappelijke participatie treden in werking gelijk met de inwerkingtreding van het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid. In het gedoogjaar zitten de volgende wijzigingen:

- (Automatisch) verrekenen op uniforme wijze en vereenvoudiging verrekenen (dit onderdeel wordt gedeeltelijk gedoogd. Artikelen 7^e en 7f uit de 'wijziging van de Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met uniform verrekenen inkomsten naast uitkering' worden in het gedoogjaar niet gedoogd);
- Premie arbeidsinschakeling voor jongeren onder de leeftijd van 27 jaar (gemeenten ontvangen hierover nog nadere informatie);
- Verruiming bijverdiengrenzen (dit wordt alleen gedoogd voor jongeren tot 27 jaar);
- Maatschappelijke participatie;
- Ondersteuning bij maatschappelijke participatie;
- Recht op eigenstandig vormgeven participatie.

De wijzigingen in **fase 3** treden in werking per **1 januari 2027**. Gemeenten kunnen niet vooruitlopen op deze wijzigingen. Dit zijn onder meer de wijzigingen waarvoor ICT-aanpassingen nodig zijn of die zorgvuldig moeten worden voorbereid door gemeenten. Het betreft de volgende wijzigingen:

- Bijstandsnorm alleenstaande ouder zonder ALO-kop;
- Bijstandsnorm voor hen met niet-rechthebbende partner;
- Bufferbudget;
- Ambtshalve toekenning individuele inkomenstoelag.

Een aantal wijzigingen hangt samen met het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid. Besloten is dat de inwerkingtreding van deze wijzigingen gelijk lopen met de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel. Het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid ligt nu voor bij de Tweede Kamer. Het gaat om de volgende wijzigingen. Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat ook deze maatregelen op 1 januari 2027 inwerking treden en dus onder fase 3 vallen:

- Generieke participatieplicht;
- Maatschappelijke participatie
- Ondersteuning bij maatschappelijke participatie;
- Recht op eigenstandig vormgeven participatie;
- Verruiming tijdelijke ontheffingen;
- Evenredigheidstoets bij toepassing dringende redenen;
- Maatregelenbesluit en de wijzigingsbepalingen in het kader van handhaving.

	AANVRAAG - PROCEDURE	FASTSTELLEN RECHT OP BIJSTAND	STABIEL & VOLDOENDE INKOMEN	BEGELEIDING, PARTICIPATIE & RE-INTEGRATIE	OVERIG
FASE 1 WIJZIGINGEN TREDEN IN WERKING PER 1 JAN 2026	4 WEKEN ZOEKTERMIJN JONGEREN < 27 JR IDENTIFICATIEPLICHT DIGID & EU-RIJBEWIJS VEREENVOUDIGING AANVRAAGPROCEDURE * MELDING = AANVRAAG * IOAW/IOAZ/BBZ = BIJSTAND * AANPASSEN TOEGANGSEIS IOAZ * < 12 MND = VERKORTE AANVRAAG	ONTVANGSTEN UIT GIFTEN HARMONISATIE JONGERENNORM TERUGWERKENDE KRACHT (TWK) BIJ AANVRAGEN VERMOGENSTOETS		RUIMTE VOOR MANTELZORG	VERBREIDING EXPERIMENTEER- ARTIKEL 95% BEVOORSCHOTTINGS- % IN LUN MET BESLAGVRIJE VOET KLEINE AANPASSING ONWEEERLEGBAAR RECHTSVERMOEDEN
FASE 2 GEDOOGJAAR IN 2026			UNIFORM VERREKENEN INKOMSTEN UIT ARBEID (EXCL 3* & 2*) VERRUIMING BIJVERDIENGRENZEN < 27 JR & PREMIE ARBEIDS- INSCHAKELING < 27 JR	RECHT OP EIGEN - STANDIG VORM - GEVEN PARTICIPATIE MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE ONDERSTEUNEN BIJ MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE	
FASE 3 WIJZIGINGEN TREDEN IN WERKING PER 1 JAN 2027		ALG-KOP NIET- RECHTHEBBENDE PARTNER EVENREDIGHEIDS - TOETS BIJ DRINGENDE REDENEN	BUFFERBUDGET AMBTSHALVE INDIVIDUELE INKOMSTOESLAG UNIFORM VER- REKENEN INKOMSTEN UIT ARBEID VERRUIMING BIJVERDIENGRENZEN & PREMIE ARBEIDS- INSCHAKELING < 27 JR	RECHT OP EIGEN - STANDIG VORM - GEVEN PARTICIPATIE MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE ONDERSTEUNEN BIJ MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE RUIMTE VOOR AFSTEMMING VAN DE MAATREGELEN TOESPITSEN VERPLICHTINGEN OP INDIVIDU	TRANSITIE- JAAR IN 2027

VERSIE 20251008

3. Samen aan de slag met de Participatiewet in Balans

Divosa en de **VNG** ondersteunen gemeenten bij een betere en evenwichtigere uitvoering van de Participatiewet. Met praktische kennis, uitwisseling en concrete hulpmiddelen helpen zij gemeenten om de juiste balans te vinden tussen zorg, ondersteuning en activering.

Regiodagen ‘Ga aan de slag met de Participatiewet in Balans’

In de komende periode organiseren VNG, Divosa, SAM en Stimulansz samen met Present Media en Optimalistic nog een inspirerende **regiodag** waar u direct aan de slag gaat met kennis, tools en praktijkvoorbeelden.

- **14 oktober – Zwolle**

Meld u direct aan via bovenstaande link.

Tijdens deze dag kunt u onder andere kiezen uit de volgende sessies: giften en vermogen, mantelzorg, Participatiewet in Balans via een klantreis en ‘gluren bij de burens’.

Divosa trekt de regio in

Naast de regiodagen gaat de Divosa de komende periode gemeenten persoonlijk bijpraten over de wet en de gevolgen daarvan voor hun organisatie. [Op de website van Divosa vindt u alle informatie en data.](#)

Implementatieproducten Participatiewet in Balans

Om gemeenten te ondersteunen bij de implementatie van de Participatiewet in Balans heeft de VNG diverse producten ontwikkeld. Op de VNG [landingspagina](#) vindt u onder andere:

- Spoorboekje Participatiewet in Balans – stappenplan voor de wijzigingen in spoor 1
- Informatiepagina’s – beknopte weergave van alle 23 wijzigingen

- Handreiking Participatiewet in Balans door Stimulansz – praktische handvatten voor de implementatie van spoor 1.

Wat kunt u nog verwachten?

In het vierde kwartaal van 2025 staan onder andere de volgende activiteiten en producten op de planning:

- **Zes leernetwerken** rond verschillende thema's binnen de wet – Divosa
- **Kennisbundel Werk en Inkomen**, aangevuld met onderzoeksresultaten en praktische handvatten
- **Modelbeleid** – VNG
- **Voorbeeldbrieven** voor communicatie richting inwoners – VNG en Stimulansz

Meer weten en meedoen

Naast dit ondersteuningsaanbod publiceren [Divosa](#) en de [VNG](#) een maandelijkse nieuwsbrief. Is er een [podcastserie](#) waarin telkens een ander aspect van de Participatiewet in Balans centraal staat en zijn er vijf korte kennisvideo's over de veranderingen. Daarmee blijven gemeenten op de hoogte van actuele ontwikkelingen en inspirerende voorbeelden uit de praktijk.

4. Hoogte aanvullende jongerennorm juli – december 2025

De staatssecretaris van Participatie en Integratie heeft bij brief op 8 mei aangekondigd dat gemeenten vooruit mogen lopen op enkele wijzigingen uit Participatiewet in Balans. Dit betreft specifiek de wijzigingen die van toepassing zijn op jongeren tot 27 jaar, waaronder de harmonisatie van de aanvullende jongerennorm voor jongeren tot 21 jaar. Gemeenten hebben hierdoor de mogelijkheid om de aanvullende jongerennorm toe te passen voordat deze formeel in werking treedt.

Voor bijstandsbehoevende jongeren van 18 tot 21 jaar geldt de jongerennorm. Wanneer deze norm onvoldoende is om van te leven en ouders redelijkerwijs niet kunnen bijdragen aan de kosten, kunnen gemeente de bijstandsnorm ophogen via de aanvullende jongerennorm. Per 1 juli 2025 is dit een vast bedrag van € 720,08. De harmonisatie van de aanvullende jongerennorm treedt per 1 januari 2026 inwerking. De hoogte van de aanvullende norm per 1 januari 2026 staat dan opgenomen in de **normenbrief 1 januari 2026**.

De ophoging van de bijstand via de aanvullende jongerennorm loopt nog **wel via de bijzondere bijstand** (artikel 12 van de Participatiewet) **tot aan de inwerkingtreding** van de wet. Let bij de inwerkingtreding op het overgangsrecht dat van toepassing is op deze wijziging. Daarbij behouden gemeenten de mogelijkheid om de norm verder op te hogen of te verlagen als de situatie daar om vraagt. Bijvoorbeeld omdat sprake is van aanzienlijke hogere of lagere kosten.

5. Overheveling van de aanvullende jongerennorm

Met de Participatiewet in balans worden de financiële middelen voor de aanvullende jongerennorm overgeheveld van de bijzondere bijstand naar de algemene bijstand per 1 januari 2026. Dit betekent dat gemeenten met ingang van 1 januari 2026 de aanvullende jongerennorm dienen te verantwoorden via de gebundelde uitkering (BUIG) in de SiSa. Dit betreft alleen de

aanvullende jongerennormen die vanaf 1 januari 2026 worden aangevraagd op grond van artikel 20 van de Participatiewet.

Op de aanvullende jongerennorm is overgangsrecht van toepassing. Dit overgangsrecht regelt dat artikel 12 van de Participatiewet van toepassing blijft op lopende toekenningen of toekenningen van jongeren die zich vóór 1 januari 2026 melden bij hun gemeente. Concreet houdt dit in dat deze aanvullende jongerennormen tot aan het einde van de toekenning verstrekt worden via de bijzondere bijstand. Het overgangsrecht loopt tot uiterlijk 1 januari 2029. Voor gemeenten betekent dit dat zij voor een periode van 3 jaar de aanvullende jongerennorm op twee manieren verstrekken: (1) via artikel 12 (bijzondere bijstand) van de Participatiewet en/of (2) via artikel 20 (algemene bijstand) van de Participatiewet, afhankelijk van het overgangsrecht.

Met de septembercircularisatie 2024 is er voor de aanvullende jongerennorm vanaf 2026 al jaarlijks € 10,0 miljoen (prijsspeil 2025) overgeheveld van het gemeentefonds naar de SZW-begroting. Echter had deze overheveling vanwege het overgangsrecht gefaseerd plaats moeten vinden. Daarom wordt er bij de meicircularisatie 2026 een bedrag van € 2,7 miljoen in 2026, € 0,8 miljoen in 2027 en € 0,4 miljoen in 2028 teruggeboekt naar het gemeentefonds.

6. Maatwerk kostendelersnorm artikel 18 Participatiewet

Bij de plenaire behandeling op 17 april 2025 van het wetsvoorstel Participatiewet in balans heeft het Tweede Kamerlid Ceder (ChristenUnie) een motie ingediend over ‘gemeenten informeren over hun bevoegdheden ten aanzien van de kostendelersnorm’ (36 582, nr. 61). Deze motie is tijdens het debat door de staatssecretaris Participatie en Integratie van SZW oordeel Kamer gegeven. Vervolgens is de motie tijdens de stemmingen van 22 april jl. aangenomen. De motie verzoekt de regering om gemeenten expliciet te informeren dat zij reeds de bevoegdheid hebben om, bij gerechtvaardigde omstandigheden, specifieke personen na periodieke toetsing voor onbepaalde tijd uit te sluiten van de kostendelersnorm.

In Gemeentenieuws SZW [2021-6](#) (onderwerp 13) en [2022-2](#) (onderwerp 3) werd reeds bericht over maatwerk bij de kostendelersnorm. Afhankelijk van het individuele geval en de persoonlijke omstandigheden hebben gemeenten ruimte om maatwerk toe te passen. Dit geldt ook voor het uitzonderen van de kostendelersnorm. Gemeenten is verzocht om gebruik te maken van de bestaande uitzonderingsmogelijkheid van maatwerk op grond van artikel 18, eerste lid, Participatiewet bij het al dan niet toepassen van de kostendelersnorm.

De wetgever geeft geen maximum aan de tijdelijkheid bij uitzonderingen van de kostendelersnorm. Uiteraard kan de kostendelersnorm niet categoriaal worden uitgezonderd en ook niet onbeperkt. Afhankelijk van het individuele geval en de persoonlijke omstandigheden hebben gemeenten ruimte om maatwerk toe te passen op grond van artikel 18, eerste lid, Participatiewet. Zo ook dus bij het tijdelijk uitzonderen van de toepassing van de kostendelersnorm.

Samen met Divosa en de VNG werkt SZW met het actualiseren van de twee bestaande handreikingen [Maatwerk Participatiewet voor dak- en thuisloze jongeren](#) en [Handreiking maatwerk Participatiewet bij verblijf in en uitstroom uit instellingen](#) aan een online handreiking voor gemeenten over de manier waarop gemeenten binnen de kaders van de Participatiewet maatwerk kunnen bieden bij de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie. Daarmee bevorderen we dat gemeenten ook daadwerkelijk maatwerk toepassen.

7. Giftenvrijlating en voedselbanken

Op 22 april 2025 heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen bij de behandeling van Participatiewet in balans (Kamerstuk 36 582, nr. 434, ingediend door het lid Ceder c.s.). Dit amendement regelt dat bijdragen van voedselbanken geheel niet in aanmerking worden genomen. Het doel is om onduidelijkheid weg te nemen over de gevolgen van het ontvangen van noodhulp van voedselbanken voor mensen in de bijstand.

Het amendement zorgt er daarmee voor dat de bestaande praktijk ook wettelijk wordt vastgelegd. Het is namelijk al staand beleid dat voedselpakketten geen gevolgen hebben voor de hoogte van de bijstandsuitkering. Het amendement regelt nu dat dit bestaande beleid wordt gecodificeerd (wettelijk vastgelegd). Voor meer informatie wordt verwezen naar de eerdere publicatie in het Gemeentenieuws [2021-6](#) en [2025-2](#).

8. Implementatiemiddelen per gemeente

Gemeenten ontvangen middelen voor de implementatie van het wetsvoorstel. Het gaat in totaal om € 55 miljoen in 2025-2027. Deze middelen zijn met de septembercircularisatie 2025 overgemaakt naar de algemene uitkering (cluster Participatie). In de septembercircularisatie zelf worden de bedragen niet uitgesplitst naar individuele gemeenten, maar deze informatie is wel terug te vinden in de bijlagen. Hieronder wordt uitgelegd hoe u kunt zien hoeveel uw gemeente aan implementatiemiddelen krijgt.

Hoeveel implementatiemiddelen krijgt mijn gemeente?

1. Open de bijlage '[Taakmutatie 2025, september 2025](#)'.
2. Zoek de gemeentecode van uw gemeente op in het eerste tabblad 'Toelichting'.
3. Vul deze gemeentecode in de geel gemarkeerde cel in het tweede tabblad. Hierdoor worden automatisch alle taakmutaties voor deze gemeente berekend.
4. Ga dan naar het tabblad 'Implementatie Participatiewet'. Dit tabblad is oranje gemarkeerd. Het is een van de laatste tabbladen, dus u moet even doorklikken.
5. Kijk naar het totaal (cel I19) om te zien hoeveel uw gemeente in 2025 aan implementatiemiddelen krijgt.
6. Om het bedrag voor 2026 te berekenen opent u de bijlage '[Taakmutatie 2026, september 2025](#)' en volgt u weer stap 2 t/m 4. Het bedrag wat bij 2026 staat is de mutatie ten opzichte van de implementatiemiddelen voor 2025. De implementatiemiddelen voor 2026 zijn dus gelijk aan de implementatiemiddelen voor 2025 plus de mutatie van 2026.
7. Om het bedrag voor 2027 te berekenen, opent u de bijlage '[Taakmutatie 2027, september 2025](#)' en volgt u weer stap 2 t/m 4. Het bedrag dat bij 2027 staat is de mutatie ten opzichte van de implementatiemiddelen voor 2026. De implementatiemiddelen voor 2027 zijn dus gelijk aan de implementatiemiddelen voor 2026 plus de mutatie van 2027.